

NGO „ACDC“
Address: Ul. Čika Jovina br. 3
40000 Severna Mitrovica, Kosovo
Tel: +381 (0) 64 11 77 871
Website: www.acdc-kosovo.org
E-mail: office@acdc-kosovo.org

ŽENSKA IMOVINA I STAVOVI PREMA ŽENSKOM NASLEDNOM PRAVU

Severna Mitrovica, Decembar 2017.

Anđelka Raković

Sadržaj

Uvod.....	4
Osnovni pojmovi	4
Pregled prethodnih istraživanja	5
Metodologija.....	7
Ciljevi istraživanja:.....	7
Hipoteze:.....	7
Rezultati istraživanja	8
Ključni nalazi	22
Zaključak	24
Preporuke.....	25
Literatura	26
Dodatak 1	27

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Istraživanje je podržano od Programa Angažovanje za Jednakost - E4E, finansiran od Agencija Sjedinjenih država za međunarodni razvoj – USAID, i sproveden od Centar za Obuku, Zastupanje i Resurse – ATRC. Sadržaj istraživanje je odgovornost Advocacy center for Democratic Culture - ACDC i ne odražava stavove USAID-a, Vlade Sjedinjenih Američkih Država ili Centara za Obuku, Zastupanje i Resurse – ATRC.

Uvod

Ovo istraživanje je sprovedeno kao ponovljeno istraživanje kako bi se proverilo da li se mogu uočiti neki rezultati nakon sprovedenog projekta u okviru koga je rađeno na podizanju svijesti o značaju polne ravnopravnosti prilikom podjele imovine i kod nasleđivanja, sa posebnim akcentom na pravnu osnovu ovog problema. Ponovljeno istraživanje je sprovedeno u decembar 2017. godine u ruralnim podnebljima: Sočanica, Lešak, Brnjak, Banjska I Dren. Istraživanje je finansirano i naručeno od strane NVO "ACDC" u okviru projekta "Јачање жена у руралним подручјима кроз образовање о наслеђивању жена и имовинским правима" U istraživanju je učestvovalo 100 ispitanika oba pola: 24 iz Sočanice, 16 iz Drena, 9 iz Brnajka, 29 iz Leška I 22 iz Banjske.

Osnovni cilj ovog istraživanja je bio da se ispita da li žene u ruralnim područjima posjeduju neku vrstu imovine (pokretnu ili nepokretnu) na svoje ime ali i da se ispita i analizira kakvi su stavovi kako žena tako I muškaraca prema ženskom imovinskom pravu nakon sprovedenih edukativnih aktivnosti na ovu temu. Specifični ciljevi su bili da se analizira i odredi stepen informisanosti o ženskim pravima i ženskom naslednom pravu nakon sprovedene edukacije na ovu temu.

Osnovni pojmovi

Stav je stečena relativno trajna spremnost da se pozitivno ili negativno reaguje u odnosu na neki objekat. O stavu govorimo tek kada je formirana dispozicija - način reagovanja stabilizovan. Stav za razliku od drugih dispozicija, nije urođen već stečen tokom razvoja pojedinca i uvek je vezan za neki objekat.

Stavovi su složeni jer predstavljaju jedinstvo tri komponente:

- 1) Kognitivne - uključuje različita znanja i uverenje o objektu stava
- 2) Emocionalna - relativno trajna pozitivna ili negativna osjećanja prema objektu stava
- Kognitivne i emocionalne komponente su često isprepletane - zbog osobina objekta formiranu određeni emocionalni odnos ili ponekad naša saznanja predstavljaju racionalizaciju ranije formiranog emocionalnog odnosa
- 3) Konativne komponente - spremnost na određeno ponašanje u odnosu na objekat stava - dinamičko dejstvo stave.

Stavove možemo razlikovati i prema stepenu njihove logične zasnovanosti, prema intenzitetu emocija koje im se pridružuju i prema upornosti kojom se održavaju.

Stavove koji nisu zasnovani ni na kakvim činjenicama ili opravdanim razlozima, koji su redovno praćeni jakim emocijama i koje je teško mijenjati - nazivamo predrasudama.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Predrasude mogu biti pozitivne ili negativne. Negativnim predrasudama, ili predrasudama u užem smislu, označavamo takve predrasude koje uključuju negativan odnos prema osobama ili pojavama (Aronson, E. 2013.)

Ustav Kosova, član 7.2 kaže: „Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i svim ostalim oblastima društvenog života“.

Prava žena, kao i nasledna i imovinska prava se obezbeđuju Ustavom gotovo svake zemlje. Međutim, od velike je važnosti ispitati da li je ovaj zakon primenljiv i da li žene uživaju prava koja su im obećana zakonom.

Pregled prethodnih istraživanja

Poznato nam je da Zakon Republike Srbije nalaže da djeca nezavisno od pola, nasleđuju roditeljsku imovinu i dijele na jednake dijelove. (Ustavnog, 2003) Što znači, da i ženski i muški potomci nasleđuju imovinu svojih roditelja podjednako. Sličan je i zakon koji nalaže Ustav Kosova, prema kome se zakonom garantuje jednakost žena i podjednaka raspodejla imovine (prema “ŽENE I PRAVA NA NASLEĐIVANJE,” 2016).

Međutim, i pored jasno definisanih zakona, praksa vrlo često pokazuje drugačije. Tradicionalni običaji i kulturološke norme vrlo često imaju mnogo većeg značaja nego sami zakoni, pa se s toga i više poštuju. Svjesni smo činjenice da je u našem podneblju uobičajeno da sinovi (ili drugi muški članovi) nasleđuju svu imovinu, a da se kćerke odriču svog nasljedstva u korist braće.

Žene danas u svijetu uživaju jednaka prava kao i muškarci i u pogledu obrazovanja, planiranja porodice, prava na rad kao i prava da za svoj rad budu plaćene. Takođe, žene imaju jednaka prava kao i muškarci u posjedovanju imovine na svoje ime, prava da nasleđuju imovinu i da sa njom raspolažu.

Istraživanje sprovedeno na teritoriji Kosova 2011. (Vuniqi & Halimi, 2011) pokazuje da i pored regulisanih zakona, regulisanje imovine je još uvijek pod uticajem kulturalnih normi. Čak 40,83% ispitanih žena se izjasnilo da je nasleđe još uvijek pod snažnim uticajem tradicije uprkos zakonskoj regulativi.

U navedenom istraživanju se navodi da su žene diskriminisane kulturnim pravom i ako je Ustavno pravo koje garantuje ravnopravnost polova. Takođe, prepoznato je da se žene često odriču svog naslednog prava na sudu. Autori navode da je veoma bitno da žene institiraju da se zajednička imovina stečena tokom braka, registruje na ime oba supružnika, jer je primijećeno da je uglavnom registrovana na muža. Autori navode da je praksa da uglavnom muškarci materijalno doprinose u bračnoj zajednici zbog lošeg ekonomskog statusa žena, pa je možda i to jedan od razloga se imovina ne registruje na oba supružnika. Veliki procenat žena u ovom istraživanju je izjavio da je njihova imovina registrovana ili na ime muža ili na ime oca.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Prema autorima drugog istraživanja (Sandra F Joireman, 2015) povećanje svijesti o jednakim imovinskim pravima i implementacija istih, je od ključnog značaja za ekonomski razvoj Kosova. Ovo je od izuzetnog značaja naročito zbog burne istorije, raseljavanja i zbjeglištva tokom ratova.

Prema ovom autoru, za žene je od krucijalnog značaja da imaju imovinu na svoje ime kako bi se ekonomski osnažile i imale stabilniju budućnost. Ovdje se imovina registrovana na ženino ime vidi kao mogućnost samozapošljavanja: pokretanja sopstvenog biznisa, trgovina nekretninama, rad od kuće. Sve je ovo od velikog značaja obzirom da na Kosovu nema mnogo prilika za zapošljanje, pa ukoliko žena nema imovinu na svoje ime, šanse za ekonomski napredak su još manje. I u ovom istraživanju možemo naći pitanje odricanja od imovine. I ovdje se smatra kulturnim pravilom da se žene odriču svog naslednog prava u korist muških članova. Autor navodi da postoji podatak iz drugog istraživanja (Vuniqui and Halimi 2011: 36 prema Joireman, 2015) koji kaže da 75% ispitanih žena vjeruje da nasledstvo treba da dobiju podjednako i muška i ženska djeca. Zato autor zaključuje da je onda jedino kulturna norma glavna prepreka ka ženskom nasleđivanju.

Prema (Hallward-Driemeier & Hasan, 2012) ostvarivanje ženskih imovinskih prava je velikog značaja za razvoj ekonomije na Kosovu. Brojna su istraživanja koja pokazuju istorijsku borbu žena za svoja prava, ali i za imovinska prava i pravo na jednakost u odlučivanju (Brajshori, Tokyay, & Jovanovic, 2012) (Sandra Fullerton Joireman, 2013).

Rezultati koje smo mi dobili u prethodnom istraživanju na temu ženskih naslednih prava i učestalosti ženske imovinske svojine pokazuju sledeće:

- Glavni izvor prihoda imaju muškarci u porodicama;
- Prema rezultatima istraživanja, imovina ispitanika je uglavnom registrovana na muške članove;
- Pokretna i nepokretna imovina su takođe češće registrovani na muške članove;
- Ispitanici muškog pola su češće naslednici imovine;
- Prema većini ispitanika nije uobičajeno da žene budu naslednici imovine;
- Postoji vjerovanje da ima porodica koje podržavaju svoje ženske naslednike;
- Društveno je neprihvatljivo da žene budu naslednice imovine;
- Ukoliko bi žena zatražila svoja imovinska prava, okolina bi na to gledala kao na sramotu a porodica bi osudila takav čin;
- Žene uglavnom misle da svi članovi porodice imaju jednaka nasledna prava, dok muškarci misle da naslednici trebaju da budu sinovi ili drugi muški članovi, na isti način bi i djelovali;
- Znanje ispitanika o ženskim naslednim pravima nisu zadovoljavajuća;
- Prilikom nasleđivanja, prava žena se ne poštuju;
- U ostvarivanju naslednih prava, žene najviše sprečavaju kulturalne norme I zbog toga se i češće odriču svog nasledstva u korist braće;
- Žene su naslednici uglavnom u slučaju kada nema muških naslednika;
- Prema mišljenju ispitanika, jako je važno raditi na podizanju svijesti o imovinskim pravima žena;
- Žene uglavnom nisu naslednici imovine.

Metodologija

Ciljevi istraživanja:

1. Ispitati da li žene u ruralnim područjima posjeduju neku imovinu (pokretnu ili nepokretnu), odnosno da li se nešto promijenilo od prioda prethodnog istaživanja
2. Ispitati stavove prema ženskom imovinskom pravu sada nakon provedenih edukacija na ovu temu
3. Ispitati stepen informisanosti o ženskim imovinskim i naslednim pravima nakon informacija koje su stanovnici ovih područja imali priiku da čuju na našim rdionicama i drugim aktivnostima.
4. Ispitati percepciju stanovništva ka ovom problemu nakon našeg pokušaja da podignemo svijest o ovoj temi i privučemo je u prvi plan.

Hipoteze:

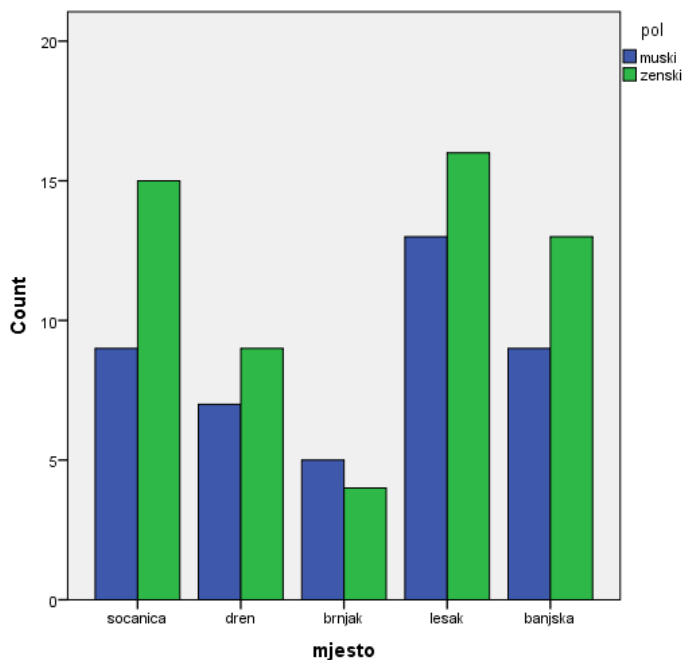
- Pretpostavlja se da će žene u ruralnim podnebljima imati u svom posjedu znatno manje ili nimalo imovine za razliku od muškaraca, čaki nakon sprovedene edukacije, jer za promjenu ovakve vrst predviđamo da je potrebno mnogo više vremena
- Pretpostavlja se da su stavovi u ovim mjestima negativni što se tiče žena kao nosioca ili tražioca naslednog prava, ali u manjoj mjeri nego što je bio slučaj u prethodnom istaživanju
- Pretpostavlja se da je kulturološko pravilo nasleđivanja koje prednost daje muškim naslednicima mnogo značajnije od pravnog uređenja, ali da je to sada ublaženo i primjetno u nižoj mjeri nego ranije
- Pretpostavlja se nešto viši stepen informisanosti žena u ruralnim sredinama na temu njihovog naslednog prava nego što je to bio slučaj u prethodnom istraživanju.

Za potrebe prethodnog našeg istaživanja na istu temu, konstruisan je upitnik (dodatak1) koji se sastoji od 20 pitanja koji mjere sve tri komponente stava. Ovim upitnikom se takođe dobijaju i demografski podaci koji mogu biti od značaja prilikom analize i tumačenja rezultata. Isti upitnik koristili smo i u ovom ponovljenom istraživanju.

Ispitivanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 100 ispitanika.

Rezultati istraživanja

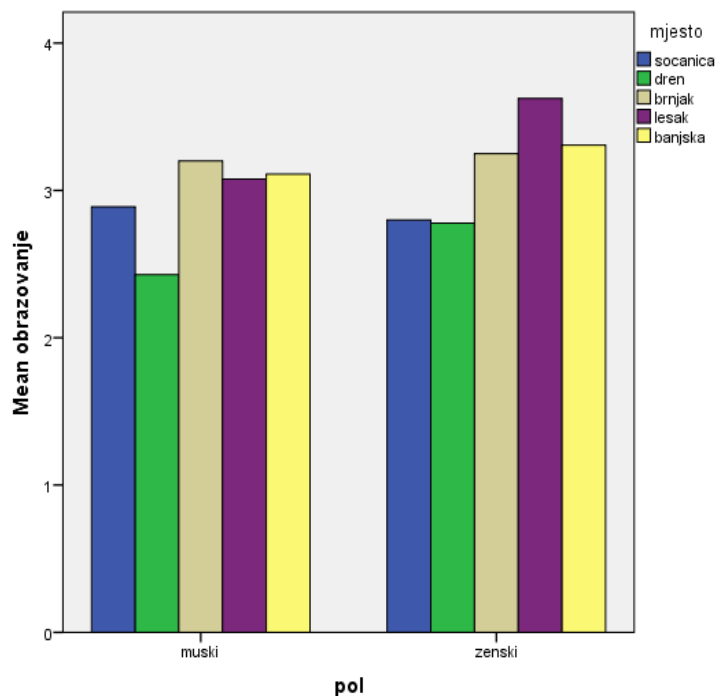
Istraživanje je sprovedeno na teritoriji 5 sela: Sočanica, Dren, Brnjak, Lešak i Banjska. Korišćen je prigodan uzorak od 100 ispitanika oba pola (muških 43 i ženskih 57), iz Sočanice 24, iz Drena 16, iz Brnjaka 9, Leška 29, i Banjske 22; starosti od 25 do 60 godina, što se može vidjeti i na grafikonima u nastavku:

69,3% ispitanika su u braku, 13,9% razvedenih, 4,0% udovaca-vica i samaca 11,9%.

Stepen obrazovanja se razlikuje u zavisnosti i od sela i od pola. Ta razlika se najbolje može uočiti na dijagramu u nastavku.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

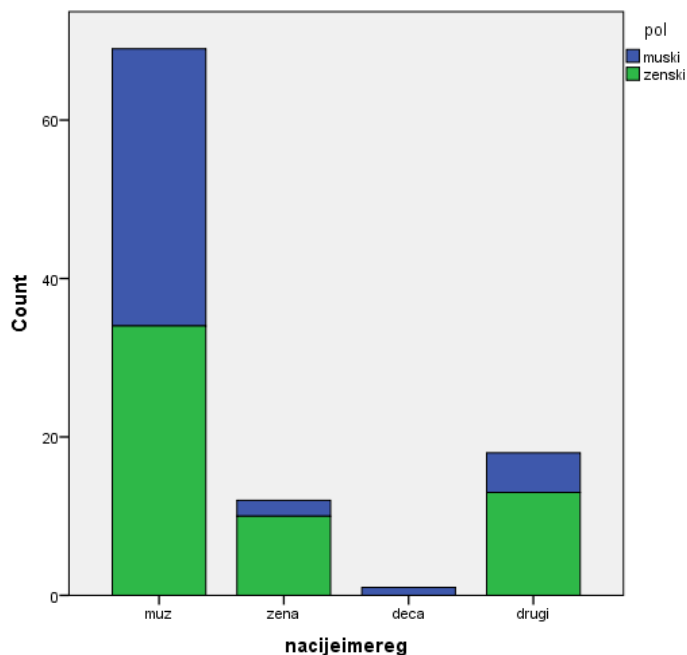
Možemo uočiti da rezultati pokazuju da je najviše obrazovanih žena u Lešku, a najmanje u Drenu gde je i jedini slučaj da su žene u zaostatku u odnosu na muškarce.

Što se tiče zaposlenosti ispitanika, postoji statistički značajna razlika u stepenu zapošljenosti ispitanika u raznim selima ($p=0,02$), međutim, ovo treba uzeti sa rezervom, jer grupe nisu ujednačene po broju ispitanika. Ukupan broj zaposlenih ispitanika je 52, 5% zaposlenih ispitanika i 45, 5% nezaposlenih ispitanika.

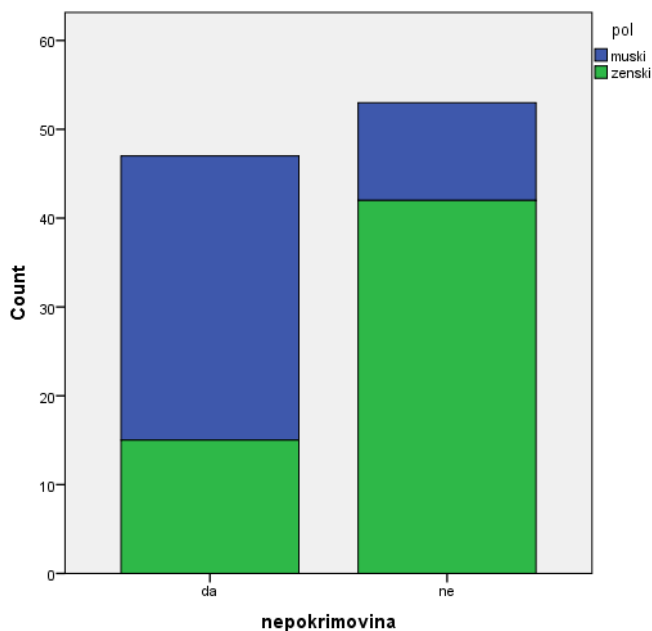
Glavni izvor prihoda u porodicama prema ovom istraživanju su muškarci 61, 4%, žene 18, 8%; drugi 11, 7%; zajedno 5, 9%. Ne postoji ststistički značajna razlika po selima ($p=0,07$).

Rezultati pokazuju da je imovina najvećim dijelom registrovana na muškarce, odnosno muževe-68,3% dok je na žene registrovano samo 11,9%; na djecu 1,0% i na druge osobe 17,8%.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

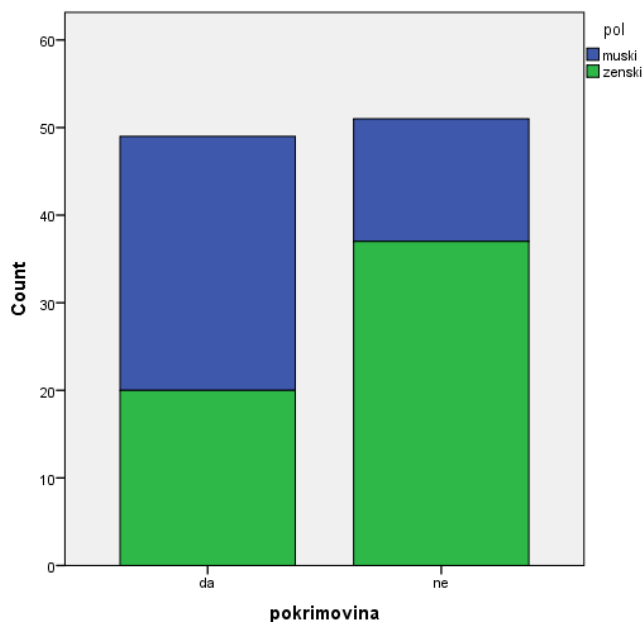

Rezultati t-testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika u polovima po tome ko ima nepokretnu imovinu na svoje ime ($p=0,00$), odnosno, muškarci su ti koji imaju češće registrovanu nepokretnu imovinu na sebe nego žene. Iz priloženog grafikona se može vidjeti razlika.

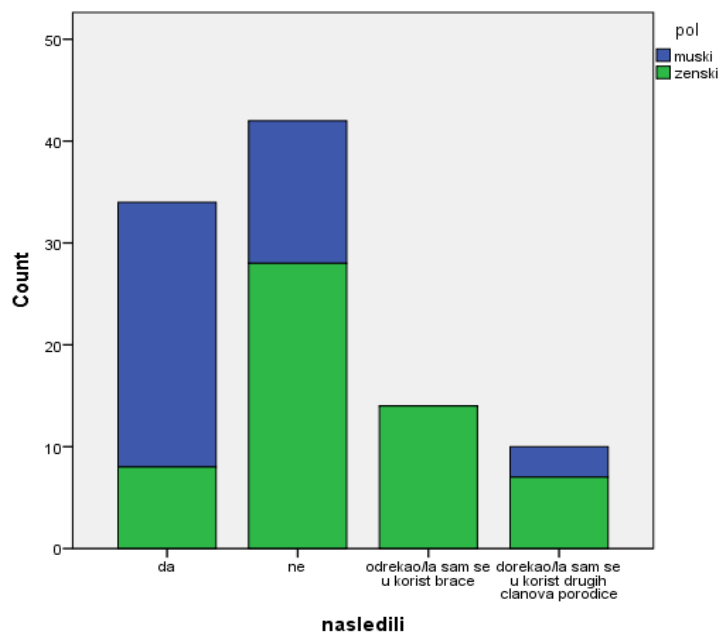

Što se tiče pokretne imovine, t-testom nezavisnih uzoraka je takođe utvrđeno da postoji statistički značajna razlika među polovima u pogledu posjedovanja pokretne imovine ($p=0,001$). Rezultati se mogu vidjeti i na dijagramu:

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

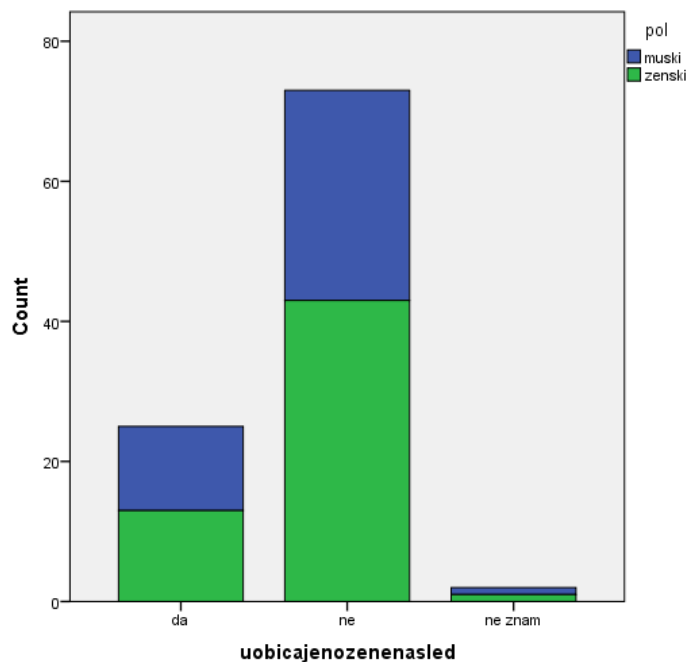

Ispitivanje učestalosti nasleđivanja nam pokazuje opet da postoje statistički značajne razlike po polovima ($p=0,00$). Muškarci su ti koji češće nasleđuju imovinu nego žene. Dok je 13,9% žena izjavilo da se odreklo svoje imovine u korist braće, a 9,9% žena je izjavilo da se odreklo svojih imovinskih prava u korist drugih članova porodice. Rezultati su ilustrovani dijagramom.

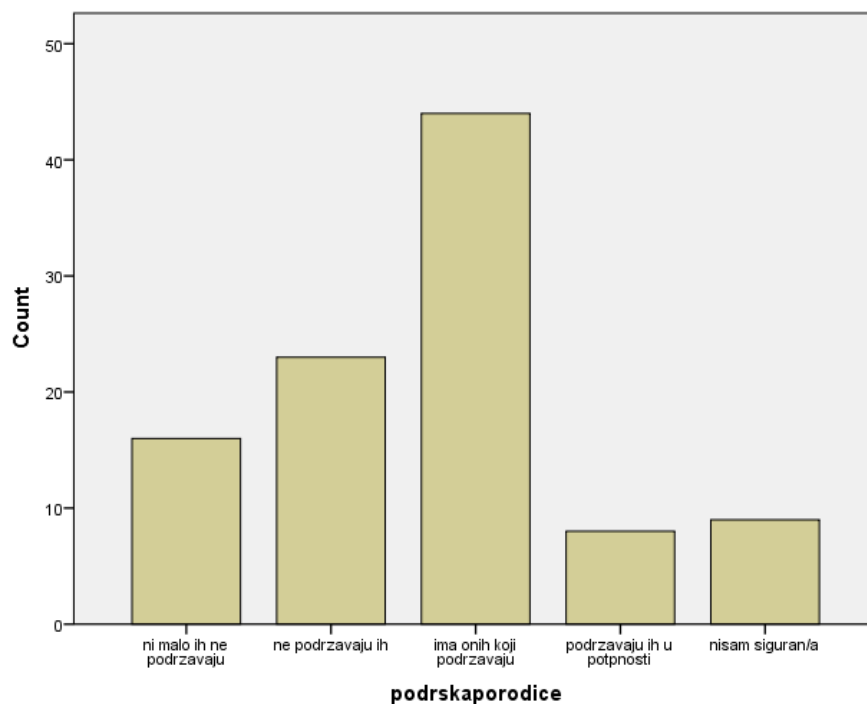

Od ukupnog broja ispitanika 72, 3% se izjasnilo da nije uobičajeno da žene budu naslednici imovine, 24,8% da jeste uobičajeno a 2% da ne zna odgovor na ovo pitanje. Ovaj rezultat je donekle i očekivan obzirom na društvenu klimu i jako ukorenjene običaje koji nalažu da su naslednici sinovi ili drugi muški članovi. Rezultati se slikovito mogu vidjeti na slici u nastavku.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

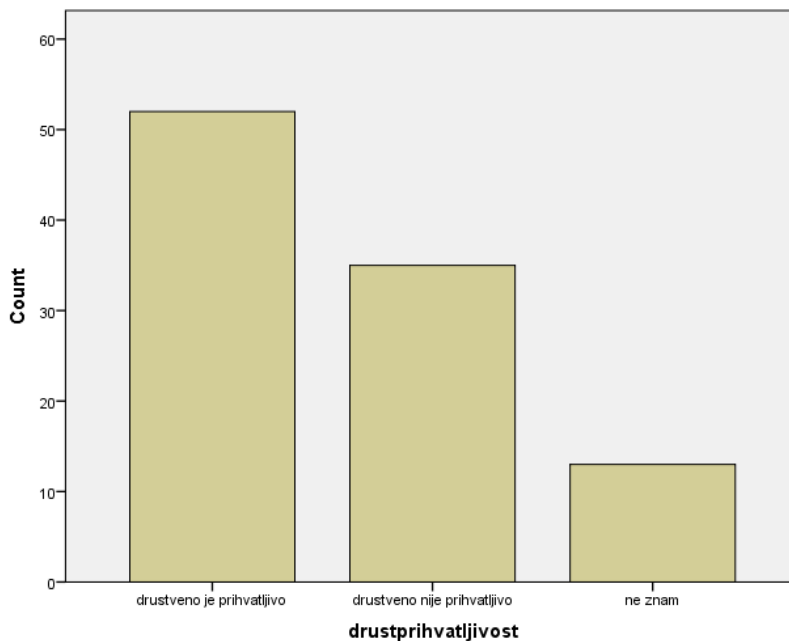
Prema mišljenju ispitanika, dešava se da porodice podržavaju žene u ostvarivanju svojih prava, I to mišljenje ima 43,6% ispitanika, 22,8% ispitanika je mišljenja da ih porodice ne podržavaju, 15,8% da ih nbi malo ne podržavaju, dok 7,9% misli da ih porodice podržavaju. Nije sigurno 8, 9% ispitanika.

Što se tiče društvene prihvatljivosti, 34, 7% ispitanika misli da je društveno ne prihvatljivo da žene budu naslednici imovine; 51, 5% misli da je društveno prihvatljivo dok 12, 9% ispitanika ne zna odgovor na ovo pitanje. Ovdje možemo uočiti trend blagog porasta broja ispitanika koji kažu da je društveno prihvatljivo

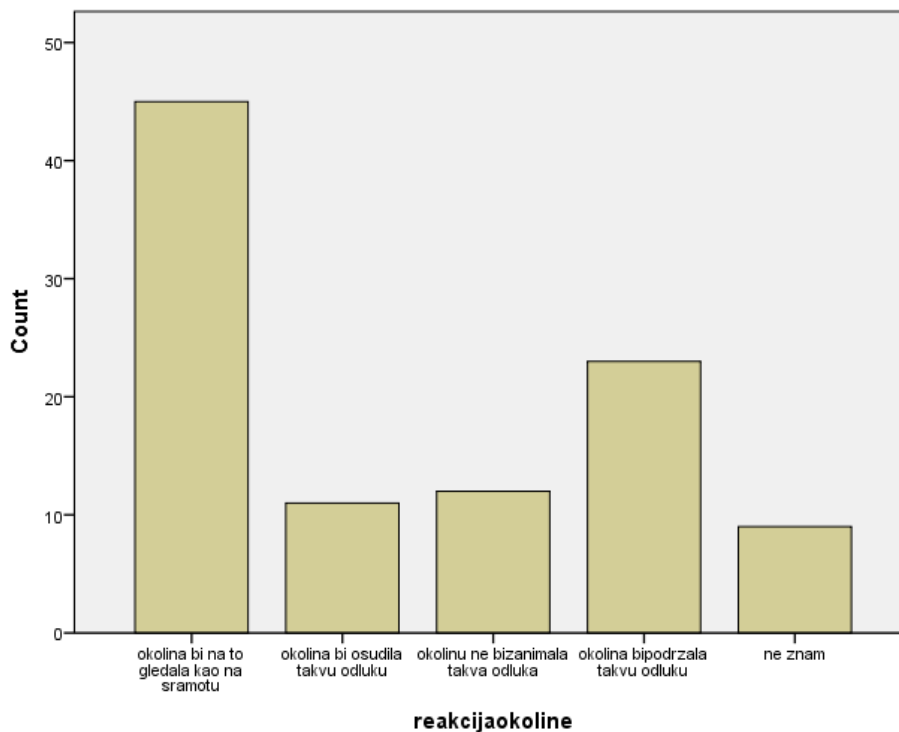
Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

da žene budu naslednici imovine, I to tako što je u prethodnom istraživanju 44,6% se izjašnjavalo da je društveno ne prihvatljivo da žene budu naslednici imovine, 38% da jeste društveno prihvatljivo, a 16,8% ne zna odgovor na ovo pitanje. Ovaj podatak ukazuje da je ipak uticajem edukacije I radionica na ovu temu došlo do blage promjene stava ka pozitivnijem, odnosno možemo primijetiti da se sada ispitanici ne ustručaju kao u prošom istraživanju da podrže ženska nasledna prava I da private isto kao normalnu pojavu. Ovdje možemo vidjeti da se znanjem I stavljanjem u fokus probema ipak može doći do promjene mišljenja javnog mnjenja, I to definitivno treba da bude podstrek I za buduće projekte I za buduća istraživanja.

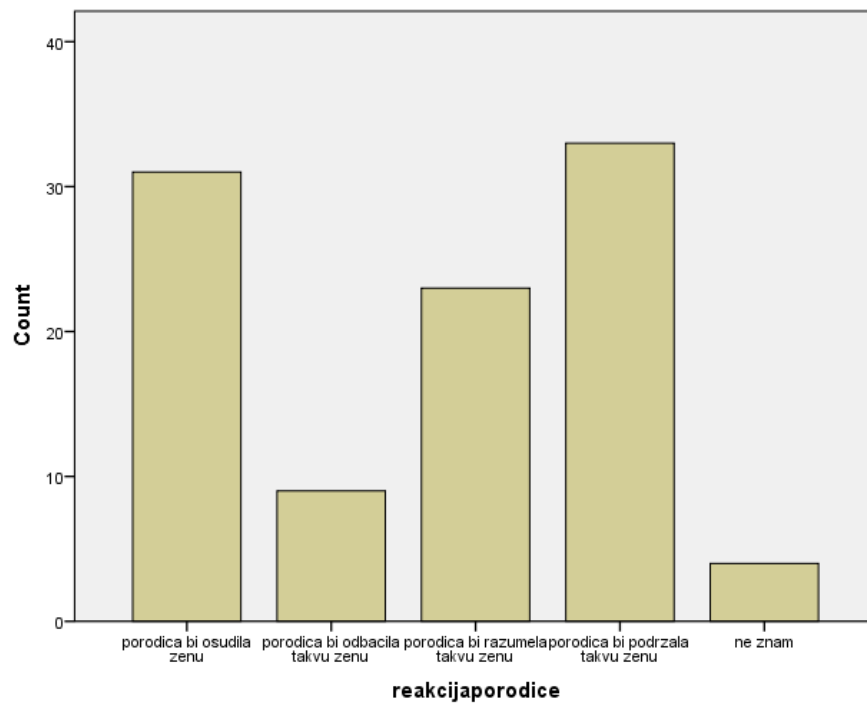
Okolina bi prema većini ispitanika od 44,6% gledala kao na sramotu ukoliko bi žena bila naslednik imovine, 10,9% misli ispitanika misli da bi okolina osudila takvu odluku, 11,9% misli da okolinu takve stvari ne bi zanimala, 22,8% ispitanika kaže da bi okolina podržala takvu odluku a 8,9% ne zna kakva bi se reakcija okoline mogla očekivati ukoliko bi žena zatražila svoja imovinska prava. Kao što možemo primijetiti, postoji razlika u odnosu na prethodno istraživanje i to tako što se može vidjeti da je sada više društveno prihvatljivo da žene budu naslednice imovine, prema odgovorima na našem uzorku. I ako ta razlika nije velika, ona je svakako značajna jer označava pomak ka modernijem društvu i daje nadu da se stvari ipak mogu promijeniti na bolje. Danas je još uvijek, očigledno, prisutan strah od osude okoline, odnosno da će društvo odbaciti i ženu koja se bori za svoja nasledna prava ali i one koji joj to dozvole. Pogotovu u ruralnim sredinama, mišljenje okoline je jako bitno i predstavlja bitan faktor blagostanja u tim sredinama. Najvjerovatnije je to i jedan od razloga za strah od osude i odbacivanja u koliko se ne poštuju već isprobne metode podjele imovine i nasleđa. Zato je od velikog značaja osnažiti i edukovati ljude naročito u ruralnim sredinama u kojima je još uvijek prisutan kolektivistički duh.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

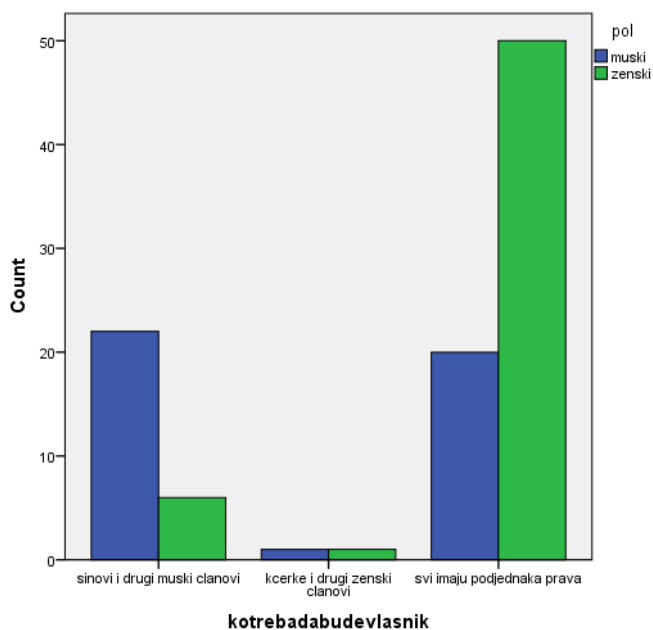
Prema mišljenju ispitanika, ukoliko bi žena tražila svoja imovinska prava porodica bi prema mišljenju 30,7% ispitanika osudila takvu ženu; 8,9% misli da bi je porodica odbacila; 22,8% misli da bi je porodica razumjela; 32,7% misli da bi je porodica podržala, a 4,0% ispitanika nema jasnu predstavu o reakciji porodice. I ako su se brojke za razliku od prošlog istraživanja pomijenile za nekoliko koraka ka pozitivnijem, možemo vidjeti sada većina ispitanika misli da bi porodica podržala ovakvu odluku, što je samo po sebi napredak.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

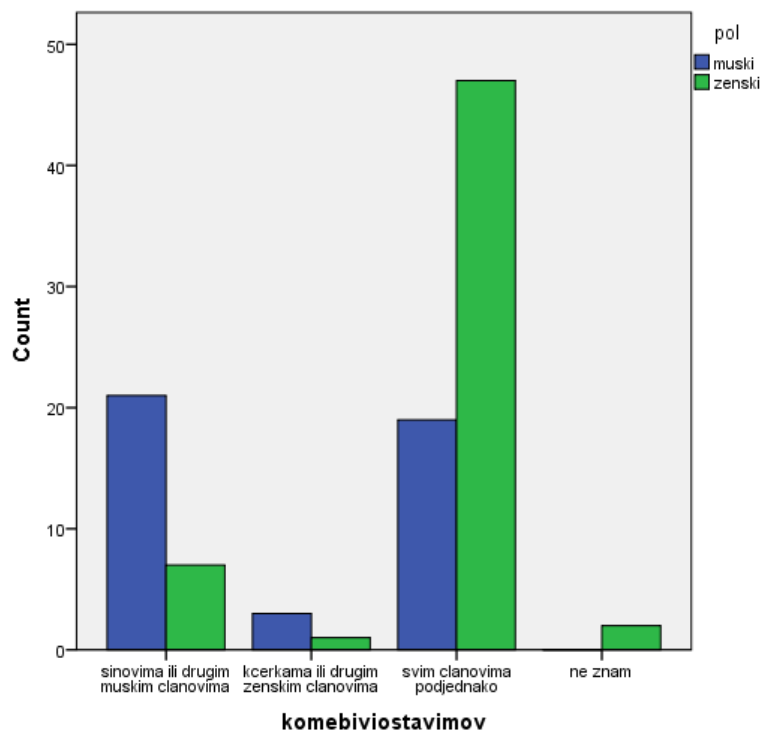
Što se tiče prava na nasleđivanje, 69, 3% ispitanika kaže da svi imaju ista prava na nasleđivanje; 27, 7% misli da sinovi I drugi muški članovi porodice treba da budu naslednici; 2% misli da kćerke I drugi ženski naslednici treba da budu naslednici imovine. Međutim, t-testom je utvrđeno da postoji značajna statistička razlika u ovim stavovima u zavisnosti od pola ispitanika ($p=0,00$), odnosno muškarci većinom imaju takav stav da sinovi I drugi muški članovi trebaju da budu naslednici, prema manjem broju muškaraca svi imaju podjednaka prava, dok vrlo mali broj da žene trebaju da budu naslednici imovine. Sve ovo se jasno može uočiti I na dijagramu:

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

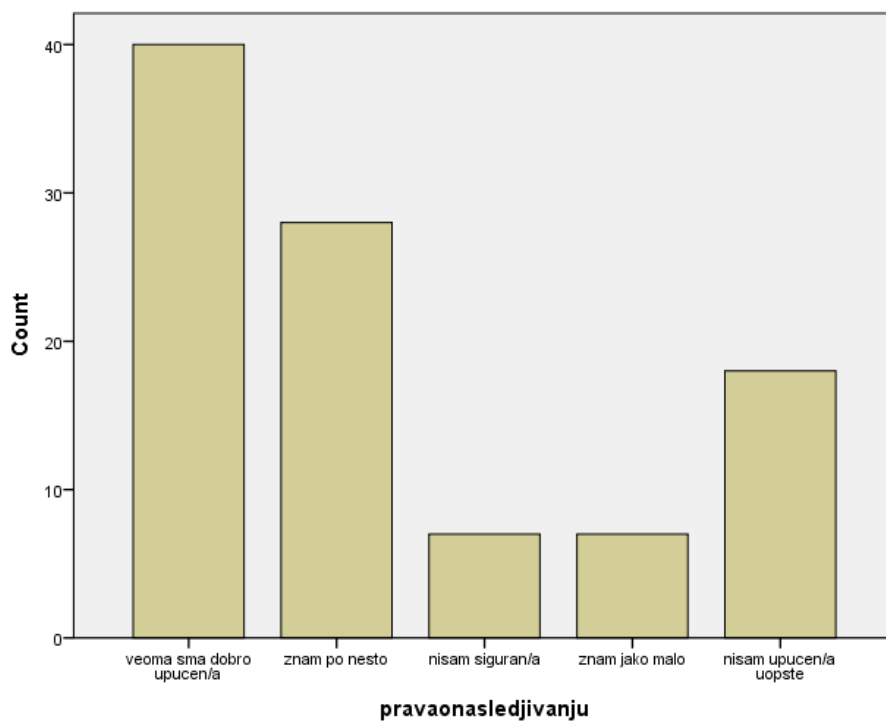

Nešto drugačije rezultate vidimo kada je upitanju pretpostavka kome bi ispitanik ostavio svoje imanje. 65, 3% ispitanika kaže da bi ostavio imanje podjednako svim članovima porodice; 27, 7% sinovima i drugim muškim članovima porodice; 4% kćerkama i drugim ženskim članovima porodice dok 2% ispitanika još uvijek to ne zna. I u ovom slučaju postoji statistički značajna razlika ($p=0,00$) među polovima po ovom stavu, odnosno žene bi uglavnom svoju imovinu ostavile svima podjednako, što se može vidjeti na dijagramu:

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

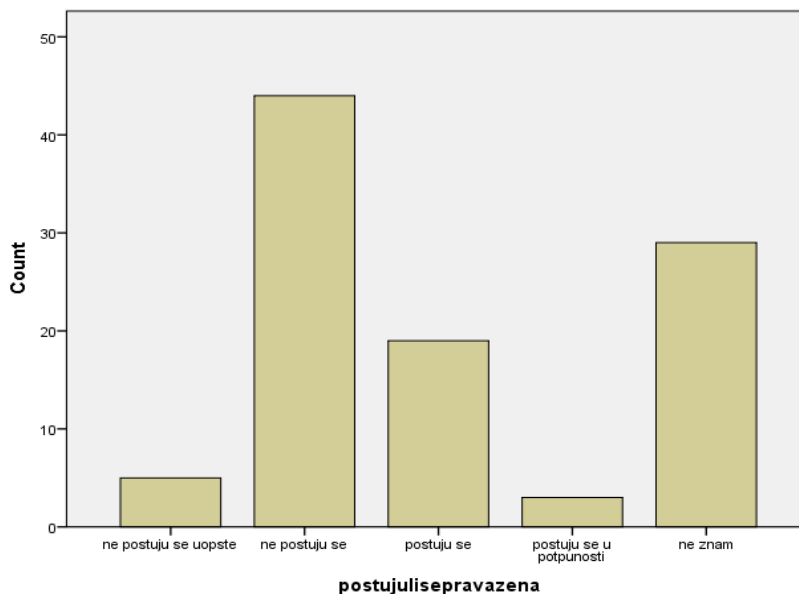

Ispitanici uglavnom misle da znaju po nešto o ženskim naslednim pravima 27, 7%; 39, 6% misli da je veoma dobro upućeno u ovu problematiku; 11, 9% zna jako malo; 17, 8% nije upućeno uopšte dok 6, 9% nije sigurno.

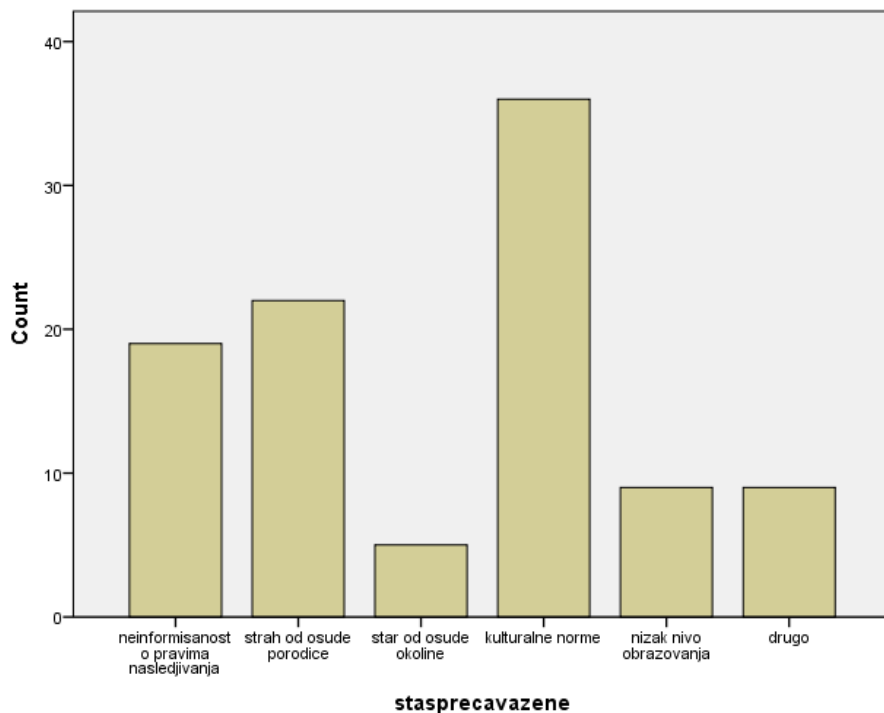
Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Ispitanici su mišljenja da se prava žena uglavnom ne poštuju I to misli 43,6% ipitanika; 5% misli da se ne poštuju uopšte; 18,8% da se poštuju; 3% da se poštuju u potpunosti a 28,7% ispitanika nema predstavu o tome.

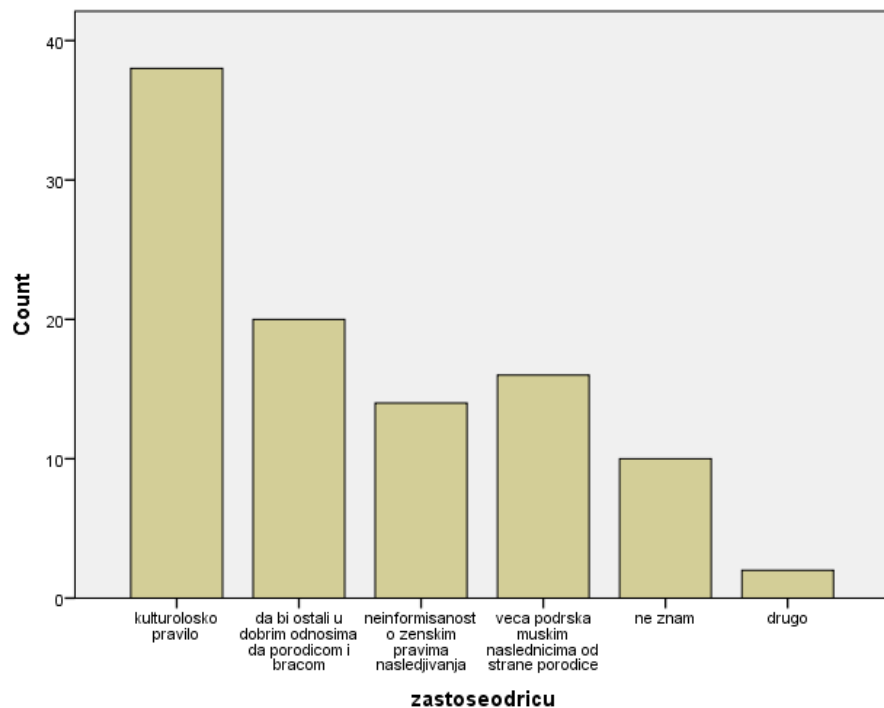

Najveći broj ispitanika, odnosno 35,6% misli da žene sprečavaju kulturne norme u ostvarivanju svojih naslednih prava, dok 18,8% misli da je glavni razlog za to neinformisanost o ženskim pravima; 21,8% misli da je u pitanju strah od osude porodice; 5% da je to strah od osude okoline; 8,9% nizak nivo obrazovanja I 8,9% misli da se to dešava iz nekih drugih razloga.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

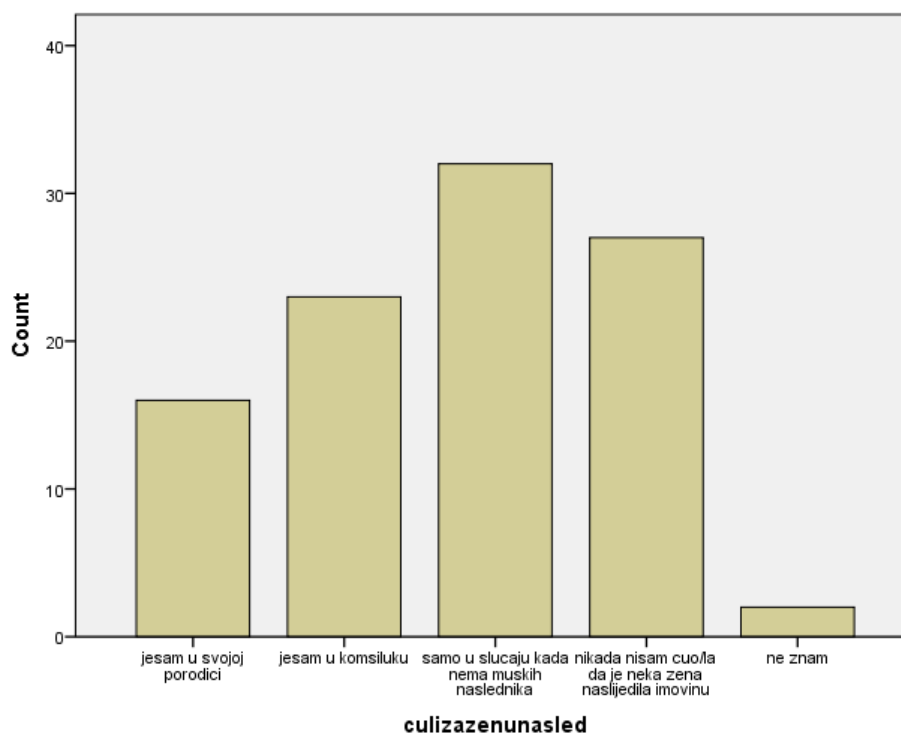

Većina ispitanika od 37,6% smatra da se žene češće odriču svog nasledstva u korist braće zbog kulturoloških normi; 19,8% navodi da je razlog taj što žele da ostanu u dobrim odnosima sa braćom i sa porodicom; 13,9% misli da se to dešava zbog loše informisanosti o ženskim naslednim pravima; 15,8% misli da je zbog veće podrške muškim članovima porodice; 9,9% nije sigurno dok 2% misli da postoje drugi razlozi za to.

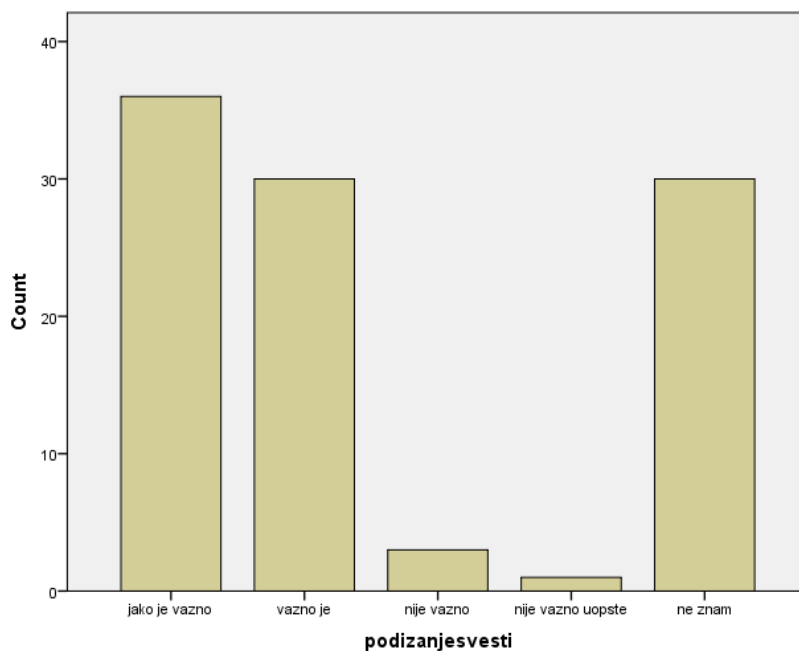
Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Kada je riječ o tome da li je ispitanicima poznato da je neka žena bila naslednik imovine, 31,7% ispitanika kaže da je za ženu naslednika čulo samo u slučaju kada nema drugih naslednika; 15,8% su za takav slučaj čuli u svojoj porodici; 22,8% u komšiluku; 26,7% nikad anije čulo da je žena bila naslednik imovine; I 2% ne zna. Ovo je opet dokaz jakog društvenog koda I ponašanja po tradicionalnom društvenom modelu. Obzirom da većina ispitanika kaže da je za ženu naslednika čulo samo u slučaju kada nema drugih naslednika, ne možemo ni očekivati da će ispitanici pomisliti da je taj čin društveno prihvatljiv već nužan samo u slučajevima kad nema drugog izbora.

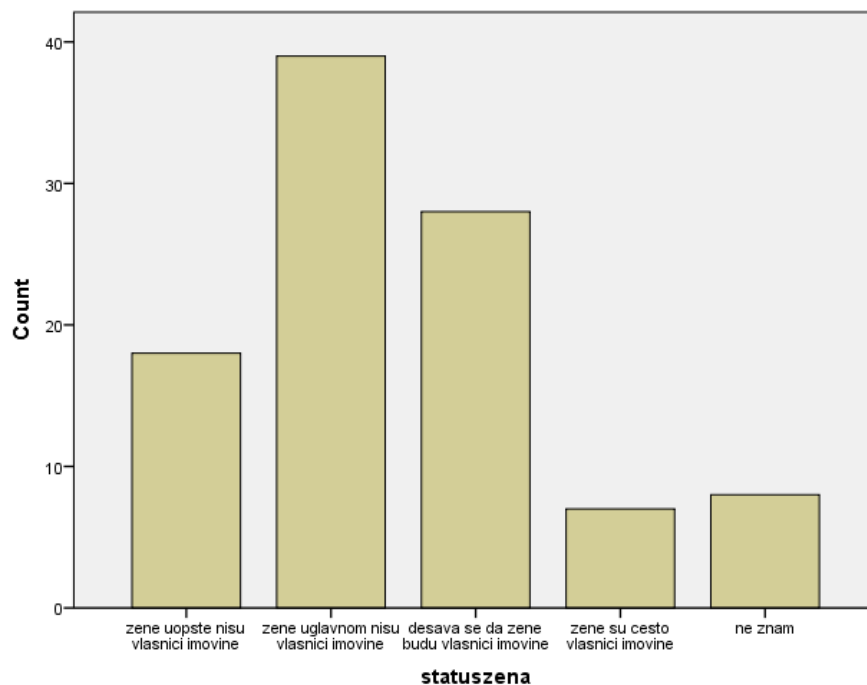

Većina ispitanika 35, 6% misli da je jako važno raditi na podizanju svijesti o ženskim imovinskim pravima. Veliki broj ispitanika od 29, 7% misli da je važno raditi na podizanju svijesti o ženskim pravim nasleđivanja ali isti toliki procenat I nije sigurno da li je to od značaja; 3% misli da nije važno I 1% da uopšte nije važno.

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

Trenutni položaj žena prema mišljenju ispitanika se može opisati na sledeći način: 38,6% misli da žene uglavnom nisu naslednici imovine što znači većina, a upravo nam to ukazuje na ozbiljnost situacije; 17,8% da upšte nisu; 27,7% misli da se dešava da žene budu vlasnice imovine; 6,9% da su žene često vlasnice imovine a 7,9% ispitanika nema predstavu o tome.

Ključni nalazi

Kao i u prethodnom istraživanju, potvrđena su očekivanja da će muškarci uglavnom biti ti na koje je registrirana imovina. Međutim, postoje i očekivana napredovanja u određenim sferama stavova prema ženskom imovinskom pravu:

- Glavni izvor prihoda imaju muškarci u porodicama što znači da samim tim imaju i neku vrstu kontrole nad porodicom i pogotovo ženom, koja je finansijski zavisna od muža ili drugog muškog člana porodice.
- Prema rezultatima istraživanja, imovina ispitanika je uglavnom registrirana na muške članove što je opet pokazatelj čvrste i ukorenjene tradicije i neke vrste narodnog običaja da nasleđe i sva imovina budu u vlasništvu muškaraca;
- Pokretna i nepokretna imovina su takođe češće registrirani na muške članove;
- Ispitanici muškog pola su češće naslednici imovine. Ovdje takođe možemo uočiti uticaj tradicionalnog vaspitanja i ustaljenog običaja da naslednici budu muškarci. Ne tako rijetko žena je samom tom kulturološkom normom prinuđena da se odrekne svog dijela nasleđstva u korist muških članova porodice kako bi izbjegla ili osudu okoline ili porodice, ili iz straha da će biti odbačena od strane porodice;
- Prema većini ispitanika nije uobičajeno da žene budu naslednici imovine. Ovo je rezultat koji je očekivan, obzirom da se istraživanje sprovodi na teritoriji gdje još uvijek vladaju kulturološke norme koje ne uzimaju u obzir ženska nasledna prava. Međutim, prema rezultatima koje smo dobili u ponovljenom istraživanju koji su pozitivniji nego u prvom, možemo pretpostaviti da taj stav može biti pomijenjen edukacijom i ukazivanjem na problem ignorisanja ženskih naslednih prava ali i edukacijom žena i podizanjem njihove svijesti o tome koliko prava imaju.
- Postoji vjerovanje da ima porodica koje podržavaju svoje ženske naslednike. Ovaj podatak je ohrabrujući, jer ukazuje na to da se stvari postepeno mijenjaju i da ljudi postaju fleksibilniji u prihvatanju jednakosti;
- Društvena prihvatljivost se sada vidi drugačije; 51,5% ispitanika misli da je društveno prihvatljivo da žene budu naslednici imovine, za razliku od stava iz prethodnog istraživanja kada je samo 38% ispitanika smatralo da je to društveno prihvatljivo. Ovo je ohrabrujući podatak jer nam ukazuje da je stavove ipak moguće modifikovati i prilagoditi vremenu i potrebama da našnjeg društva. Rezultati koji su postignuti u relativno kratkom vremenskom roku mogu da nam djeluju kao motivacija da nastavimo sa podizanjem svijesti stanovnika o ženskim naslednim pravima, jer na dugoročnom planu možemo od toga imati samo benefit. ;
- Ukoliko bi žena zatražila svoja imovinska prava, okolina bi na to gledala kao na sramotu. Ali imamo i trend pozitivnijih odgovora što se tiče pretpostavke koliko bi ljudi iz okoline podržali ženu koja traži svoja imovinska prava. Naime, 22, 8% ispitanika misli da bi okolina podržala ovakvu odluku žene, za razliku od prethodnog istraživanja u kom je ovaj broj bio znatno manji, samo 13, 9% se tada tako izjasnilo. I ovdje možemo uočiti blage promene i pozitivan uticaj edukacije društva. I ako broj pozitivnih odgovora nije na nekom zadovoljavajućem nivou, ipak je ohrabrujuće da imamo pomak za razliku od potpuno negativnih stavova koje smo dobili u prethodnom istraživanju. To

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

nam govori da se mogu očekivati I pozitivniji odgovori I veće društveno prihvatanje ženskih naslednih prava u koliko bi se na ovom problem radilo I u budućnosti ;

- Žene uglavnom misle da svi članovi porodice imaju jednaka nasledna prava kao i u prošlom istraživanju imaju pozitivnije stavove nego muškarci. Ali i ovdje se na gore prikazanom dijagramu može uočiti blagi porast i muških ispitanika koji smatraju da je očekivano da svi članovi porodice imaju jednaka nasledna prava. Ova blaga promjena mišljenja naročito muškog dijela ispitivane populacije može biti objašnjena osveščivanjem problema u kojim se nalaze žene u našem podneblju a u pogledu nasledjivanja I posjedovanja imovine;
- Znanje ispitanika o ženskim naslednim pravima su sada bolja, odnosno sada se 39,6% ispitanika izjašnjava da je veoma dobro upućena u ovu problematiku, za razliku od prethodnog istaživanja kada je to moglo da kaže samo 13,9% ispitanika. Ovo nam je ključna karika u rešavanju problema ženskog naslednog prava I svojine. Jedino podizanjem svijesti I povećanjem znanja možemo uticati na promjene stavova I poboljšanja položaja žene u našem društvu. ;
- Prilikom nasledjivanja, prava žena se ne poštuju. Većina ispitanika je donekle I svesna da se ženska prava ne poštuju u potpunosti kada je nasledjivanje u pitanju. Ipak, izgleda da je kulturološka norma I kulturološki poredak daleko snažnijeg dejstva nego pravni okvir koji bi pitanja ženskih prava trebao da riješi. Upravo je zbog toga od krucijalnog značaja ojačati I upotpuniti znanje stanovništva kako bi im se pomoglo da postanu svesni problema I neuklapanja običaja u savremene društvene tokove;
- U ostvarivanju naslednih prava, žene najviše sprečavaju kulturalne norme I zbog toga se I češće odriču svog nasledstva u korist braće. Opet možemo vidjeti da I žene mogu biti sputavane snagom običaja I tradicije da se odriču svega što ih po zakonu sleduje. ;
- Žene su naslednici uglavnom u slučaju kada nema muških naslednika
- Prema mišljenju ispitanika, jako je važno raditi na podizanju svijesti o imovinskim pravima žena. Dakle, I stanovništvo je donekle svesno da je neophodno raditi na edukaciji opšte populacije kako bi bili u stanju da prepoznaju I riješe problem;
- Žene uglavnom nisu naslednici imovine. Rezultat potpuno očekivan, ali nam dosadašnji pomak daje nadu da ovaj problem neće ostati u sjenci I da će pravilna edukacija I redovne aktivnosti na ovu temu dovesti do njegovog rešenja.

Zaključak

Na osnovu dobijenih rezultata primjećuje se nezavidan položaj žena u ruralnim predjelima. I ako u stepenu obrazovanja ne odstupaju previeše od muškaraca. Vidimo iz rezultata da postoji značajna razlika između muškaraca I žena u pogledu posjedovanja imovine u svom vlasništvu, odnosno muškarcu su ti koji su najčešće vlasnici imovine kako pokretne tako I nepokretne, čime možemo zaključiti da je prva hipoteza potvrđena.

Žena koja traži svoja imovinska prava bi naišla na osudu okoline ali i porodice i taj akt bi se tretirao kao sramni čin, međutim sada nešto manje nego u prošlom istraživanju. Sada možemo zapaziti blagi napredak u broju ljudi koji misle da je prihvatljivo da žene budu nasljednice imovine, i to ne samo kod žena nego i kod muskaraca, sto djeluje obećavajuće.

Kulturološke norme u ovom problemu igraju ključnu ulogu, odnosno kao što je I pretpostavljeno, norme predviđene kulturom se pošuju mnogo više nego Ustavom zagarantovana prava. Upravo iz tih razloga se žene češće odriču svoje imovine u korist braće jer je to nešto što se podrazumijevai što se očekuje od nje. Postoji I izražen strah od odbacivanja I opsude okoline ali I težnja da se ostane u dobrim odnosima sa braćom, što kao rezultat ima odricanje od imovinskih prava I ponašanje u skladu sa tradicionalnim očekivanjima. Nisu zapažene promene na ovom planu kao sto je i očekivano, jer su to stavovi koji imaju duboke kulturološke korene koje je jako teško saseći, ali ne i nemoguće, sto nam pokazuju i brojna pozitivna poboljšanja do kojih se stiglo za relativno kratak period. Međutim, da bi smo dosli do dugoročnih promjena i do definitivnog razlaza sa ne tako dobrim kulturološkim primjerom, moramo raditi uporno na njegovoj modifikaciji i transformaciji.

Rezultati prethodnog istraživanja su nam dali ne tako zavidne rezultate sto se tiče informisanosti stanovništva, pogotovo žena, o ženskim naslednim pravima. U ovom istraživanju možemo primijetiti da se to stanje popravilo i da su ispitanici prilično dobro upućeni u ovu problematiku.

Preporuke

- ✓ Raditi na osnaživanju populacije žena u ruralnim predjelima;
- ✓ Raditi na podizanju svijesti o važnosti poštovanja prava o polnim jednakostima;
- ✓ Raditi na osnaživanju žena u zapošljavanju;
- ✓ Organizovati radionice I predavanja na temu ženskih naslednih prava, a posebnu pažnju posvetiti podizanju svijesti žena o sopstvenim pravima;
- ✓ Organizovati role-play radionice u kome će oba pola biti u mogućnosti da sagledaju problem iz druge perspective;
- ✓ Raditi na razbijanju kulturoloških mitova I predrasuda.

Literatura

1. <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Ustav1.pdf>
2. Brajshori, M., Tokyay, M., & Jovanovic, I. (2012). Women struggle to have equal access to property. *Southeast European Times*, 1.
3. Hallward-Driemeier, M., & Hasan, T. (2012). *Empowering women: Legal rights and economic opportunities in Africa*. World Bank Publications.
4. Joireman, S. F. (2013). Law as Performance: Women's Property Rights in Kosovo.
5. Joireman, S. F. (2015). Resigning their Rights? Impediments to Women's Property Ownership in Kosovo.
6. Ustavnog, O. (2003). Zakon o nasleđivanju, (1995), 1–30.
7. Vunijqi, L., & Halimi, S. (2011). Women's Property Inheritance Rights in Kosovo. *Pristina, Kosovo: Kosovar for Gender Studies Center*, 1.
8. ŽENE I PRAVA NA. (2016).
9. Elliot Aronson, University of California, Santa Cruz, Timothy D. Wilson, University of Virginia, Robin M. Akert, Wellesley College: "Social Psychology", 2013

Dodatak 1

Upitnik

Zamolili bismo Vas da izdvojite par minuta Vašeg vremena kako bi popunili ovaj upitnik i pomogli nam u implementaciji našeg istraživanja.

Garantujemo Vam da će podaci iz ovog upitnika biti apsolutno anonimni, kao i da Vam garantujemo da će biti upotrebljeni isključivo za potrebe našeg istraživanja.

Mjesto:	
Pol:	
Godine:	
Bracni status:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samac/sama 2. Razveden/a 3. Udovac/a 4. Oženjen/udata
Stepen obrazovanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepotpuno ili bez osnovnog obrazovanja 2. Osnovno obrazovanje 3. Srednja skola 4. Više ili visoko obrazovanje
Da li ste zaposleni?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. Ne
1. Ko ima glavni izvor prihoda za Vasu porodicu?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Muz 2. Zena 3. Deca 4. Drugi
2. Na cije ime je registrovana porodicna imovina?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Muz 2. Zena 3. Deca 4. Drugi
3. Da li imate neku nepokretnu imovinu u svom vlasnistvu?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. Ne
4. Da li imete neku pokretnu imovinu (npr. automobil...) u svom vlasnistvu?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. ne
5. Da li ste naslijedili neku imovinu?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. Ne 3. Odrekla/o sam se u korist brace 4. Odrekla/o sam se u korist drugih muskih clanova 5. Odekla/o sam se ukorist drugih clanova porodice
6. Prema Vasem misljenju, da li je uobicajeno da zene budu naslednice porodicne imovine?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Da 2. Ne 3. Ne znam
7. Prema Vasem misljenju, koliko porodice podrzavaju zenske naslednike u ostvarivanju svojih imovinskih prava?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ni malo ih ne podrzavaju 2. Ne podrzavaju ih 3. Ima onih koji podrzavaju 4. Podrzavaju ih u potpunosti

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

	5. Nisam siguran/a
8. Prema Vasem misljenju, da li društveno prihvatljivo da zene budu naslednice imovine?	1. Društveno je prihvatljivo 2. Društveno je ne prihvatljivo 3. Ne znam
9. Prema Vasem misljenju, kako bi reagovala okolina ukoliko bi zena zatražila svoja imovinska prava?	1. Okolina bi na to gledala kao na sramotu 2. Okolina bi osudila takvu odluku 3. Okolinu ne bi zanimala takva odluka 4. Okolina bi podržala takvu odluku 5. Ne znam
10. Kako bi, prema Vasem misljenju porodica reagovala ukoliko bi zena tražila svoja nasledna prava?	1. Porodica bi osudila zenu koja traži svoja imovinska prava 2. Porodica bi odbacila zenu koja traži svoja imovinska prava 3. Porodica bi razumela zenu koja traži svoja imovinska prava 4. Porodica bi podržala zenu koja traži svoja imovinska prava 5. Ne znam
11. Ko prema Vasem misljenju, treba da bude vlasnik nasledne imovine?	1. Sinovi ili drugi muski članovi 2. Kcerke ili drugi zenski članovi 3. Svi imaju podjednaka prava 4. Ne znam
12. Kome bi ste Vi ostavili svoju imovinu?	1. Sinovima ili drugim muskim članovima 2. Kcerkama ili drugim zenskim članovima 3. Svim članovima porodice podjednako 4. Ne znam
13. Koliko ste upoznati o pravima zena pri nasledjivanju imovine?	1. Veoma dobro sam upucen/a 2. Znam po nesto 3. Nisam siguran/a 4. Znam jako malo 5. Nisam upucen/a uopste
14. Prema Vasem misljenju, da li se prava zena postuju prilikom nasledjivanja imovine?	1. Ne postuju se uopste 2. Ne postuju se 3. Postuju se 4. Postuju se u potpunosti 5. Ne znam
15. Prema Vasem misljenju, da li su zene dobro informisane o svojim pravima na licnu imovinu?	1. Zene su uglavnom dobro informisane 2. Zene uglavnom nisu dobro informisane 3. Ne znam
16. Prema Vasem misljenju, sta sprecava zene u ostvarivanju svojih naslednih prava?	1. Neinformisanost o pravima nasledjivanja 2. Strah od osude porodice 3. Strah od osude okoline 4. Kulturalne norme 5. Nizak nivo obrazovanja 6. Drugo
17. Prema Vasem misljenju, zasto se zene cesce odrucu svog nasledstava u korist brace?	1. Zato sto je to kulturolosko pravilo, tako obicaji nalazu 2. Da bi ostali u dobrim odnosima sa porodicom i bracom 3. Neinformisanost o zenskim pravima nasledjivanja 4. Veca podrška muskim naslednicima od strane porodice

Istraživanje „Ženska imovina i stavovi prema ženskom naslednom pravu“

	<ul style="list-style-type: none"> 5. Ne znam 6. Drugo
<p>18. Da li ste nekada u svom okruženju čuli da je žena naslednik porodične imovine?</p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Jesam, u svojoj porodici 2. Jesam, u komsiliku 3. Samo u slučaju kada nema muških naslednika 4. Nikada nisam čula/o da je žena naslijedila porodičnu imovinu 5. Ne znam
<p>19. Prema Vasem mišljenju, da li je važno raditi na podizanju svesti o imovinskim pravima žena?</p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Jako je važno 2. Važno je 3. Nije važno 4. Nije uopšte važno 5. Ne znam
<p>20. Kako bi ste ocijenili trenutni položaj žena iz Vase okoline u pogledu imovinskog statusa (koliko imovine posjeduju u svom vlasništvu)</p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Žene uopšte nisu vlasnici imovine 2. Žene uglavnom nisu vlasnici imovine 3. Desava se da žene budu vlasnici imovine 4. Žene su često vlasnici imovine 5. Ne znam